

V průběhu 2. světové války se nacisté pokusili o vyvraždění evropských Židů. Jejich zrůdný plán „konečného řešení židovské otázky“ vedl k fyzické likvidaci 6 milionů nevinných lidí, mezi nimi i nejméně 216 občanů Hranic. Součástí plánu bylo i vymazání historické paměti. Jakákoliv zmínka o židovstvu měla být vyškrtuta z historie, jako by toto etnikum v Evropě nikdy nežilo.

Tím spíše je nutno ocenit iniciativy organizací zabývajících se genealogií židovských rodin. Pro Hranice je mimořádně zajímavá genealogie Descendants of Juda Lobl Kohn-Zerkowitz (Potomci Judy Lobla Kohn-Zerkowitz) zpřístupněná na internetové adrese <http://alfredhanscom.tripod.com/>.

Rodokmen o sedmi generacích obsahující 788 jmen a 566 životopisů totiž začíná v Hranicích. Zakladatelem rodu byl Juda Lobl (Leopold) Kohn-Zerkowitz, narozený kolem roku 1695 v městě Zerków u Poznaň. Podle autorů rodokmenu byl Juda Lobl kohanem (kohennem) – příslušníkem kasty judaistických kněží, kteří odvozují svůj původ od Árona, staršího bratra otce židovského národa Mojžíše. Kohané mají práva a povinnosti vymezené v kapitole 21 3. knihy Mojžíšovy (Leviticus). Kromě jiného i právo udělovat kněžské požehnání, které se přenáší z otce na syna. Příslušnost ke kohanům předurčovalo Judu Lobla, aby se po získání práva usazení v židovské obci Hranice stal jednou z nejváženějších osobností tohoto společenství.

Podle vyjádření vynálezce a badatele Oscara Zerka (1878–1968) byl prapředek Judy Lobla v roce 1555 císařem Karlem V. pasován na rytíře. Toto tvrzení zatím ověřeno nebylo. Rodopis uvádí, že Juda Lobl v Hranicích zemřel někdy mezi roky 1763–1765. Smrtí uzavřel první generaci rodu. Náhrobek Judy Lobla Kohn-Zerkowitze není zaznamenán v pohřební matrice židovského hřbitova z roku 1900 [1].

Druhou generaci zahajuje syn Judy Lobla Feitel (Feisch nebo také Franz) Kohn-Zerkowitz. Narodil se v roce 1726 v Zerkówě, v mládí se s rodiči přestěhoval do Hranic. V roce 1747 se oženil s 20letou Ester (Annou nebo také Nanetou) z Lipníka, prožil s ní v Hranicích celý zbytek života a také zde 15. 11. 1809 zemřel. Ani jméno Feitela Kohn-Zerkowitze se v seznamu hrobů z roku 1900 nevyskytuje. Podle rodopisu Feitel převzal od otce právo usazení v domě č. 113 a byl nejbohatším Židem, žijícím v Hranicích.

Feitel měl 6 synů a dvě dcery. Všichni se narodili v Hranicích. Jen jeden ze synů však v Hranicích zůstal, což nepochybně souviselo s tvrdostí familiantských zákonů. Syn Michael (1748–1822) odešel po smrti otce do blízkého Lipníka, Salomon (1750–1798) do Prahy, Jakob (1756–1826/1828) do nynější Bratislavy, tehdy uherské Pozsony, Simon Lazar (1758–1818) do Trenčína a Markus (1763–1836) do Holešova, kde se stal vedoucím židovské komunity. Nejmladší Jonathan (1765–1821) se odstěhoval do Obudy v dnešní Budapešti.

Mušští potomci Judy Lobla Kohn-Zerkowitze už v druhé generaci Hranice opouštěli. Přesto se v rodopisu vyskytují záznamy o narození, pobytu a úmrtí příslušníků rodu v Hranicích po šest generací. Pod původním příjmením Kohn-Zerkowitz (případně Zerkowitz) je zapsáno 21 členů rodu s vazbou k Hranicím.

Velmi významný rod obohatila sňatkem v Hranicích dne 15. 1. 1795 Zibilie (Ziwy) Zerkowitz (1780–1851/1854 v Hranicích), dcera Michaela Kohn-Zerkowitze a jeho manželky Judith Deutsch. Sňatkem se stala Zibilií Siebenschein, manželkou Isaka Siebenscheina (1779 Prostějov – 1844 Hranice). Isak Siebenschein získal status familianta v Hranicích v roce 1796, když

[1] Friedhof-Matrike im Jahre 1900, uchovávaná Židovským muzeem v Praze.

55 obdržel povolení k bydlení v židovské obci v Hranicích v domě č. 110. Po roce 1805 byl zvolen rychtářem hranické židovské obce a soustředil na sebe nevraživou pozornost křesťanského okolí snahami o uvolnění pout židovského gheta. O jeho osobě se dochovalo několik archivních dokumentů [1].

V rodokmenu Judy Lobla je kromě Isaka Siebenscheina zapsáno dalších 23 potomků tohoto příjmení s vazbou na město Hranice. Deset z nich je zapsáno ve Friedhof-matrice z roku 1900. Tato matrika však kromě jména a příjmení pochovaného a údajů o umístění hrobu neobsahuje žádné životopisné údaje. To znemožňuje přesnou identifikaci zemřelého. V rodokmenu Judy Lobla se často opakují křestní jména. Novorozenci je dostávali na počest významných předků. V matrice narozených to bylo zaznamenáváno a také rodopis určení křestního jména na počest konkrétního předka zmiňuje. Zejména u mužských členů rodu není z tohoto důvodu možno u shodných křestních jmen zemřelého identifikovat.

Sedm náhrobků s příjmením Siebenschein našel i PhDr. Miroslav Marada při průzkumu židovského hřbitova v Hranicích v roce 2005. Podle údajů rodopisu Judy Lobla lze u těchto pohřbených doplnit životopisné údaje.

Dívky z rodu Judy Lobla se vdávaly i do dalších hranických židovských rodin. Nejvíce potomků z těchto svazků je u příjmení Tauber – 19 a Reich – 4.

Tragickou stránkou rodopisu jsou oběti holocaustu. Prvé oběti byly již u příslušníků šesté generace potomků Judy Lobla, hromadně byli holocaustem zdemčováni potomci sedmé generace.

Genealogie Judy Lobla, i když sleduje historii jediného židovského rodu, přesvědčivě dokumentuje, jak nenahraditelné ztráty evropské vzdělanosti barbarský zločin holocaustu přinesl. Mezi potomky Judy Lobla byla řada výjimečných osobností prokazujících své přednosti v nejrůznějších oborech. Uvedu jen několik příkladů:

Salomon Kohn-Zerkowitz (asi 1750 Hranice – 1798 Praha), velice bohatý obchodník, který uvěřil v pravost falešného židovského mesiáše Jakoba Franka (1726–1761) a odevzdal mu celý majetek. Jeho jmění se později stalo základem bohatství rodiny Rothschildů. Jeho syn Leopold Zerkowitz (1790 Praha – 1867 Vídeň) byl u bankovního domu Rothschildů hlavním účetním. JUDr. Julius Relly (1847 Prostějov – 1908 Vídeň), původním jménem Rebenwurz, byl špičkovým vídeňským právníkem. Sidonie Josefa Grünwald-Zerkowitzová (17. 2. 1852 Tovačov – 12. 7. 1907 Karlovy Vary), dcera lipnického lékaře Dr. Gersona Zerkowitze, rakouská spisovatelka a překladatelka s fenomenální jazykovou výbavou, vydavatelka populárního magazínu *The Mode* a krátký čas také manželka řeckého prince Theodora Kolokotronise. Julius Zerkowitz (1854 Tovačov – 1931 Vídeň), význačný architekt. Georg Zerkowitz (1905 Vídeň – 1981 Burnaby, Kanada) šachový mistr. Bernard Lazar Zerkowitz (1850 Lipník – 1940 Vídeň) textilní podnikatel a dobrodinec lipnických chudých. Oscar Ulysses Zerk (1878 Vídeň – 1968 Kenosha, USA), geniální vynálezce, tvůrce originálního mazacího systému používaného u automobilů, letadel a jiných mechanismů. Majitel tří stovek patentů nejrůznějšího použití a badatel v mnoha oborech. Při bádání po jeho předcích z Moravy mu pomáhala znalost češtiny. Adolf Zerkowitz (1884 Vídeň – 1972 Barcelona), proslulý fotograf. Charlotte Adelaide Tauber (1889 Drietoma u Trenčína – 1947 Chatham, USA), sekretářka amerického prezidenta Theodore Roosevelta.

[1] Archivní fond Velkostatek Hranice (1463–1892) uchovávaný v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě obsahuje např.: Smlouva z 10. 2. 1806 o prodeji dominikální hájovny u Horní brány v Hranicích Izáku Siebenscheinovi (inv. č. 95, sign. 59 a), Dekret krajského úřadu v Hranicích z 23. 7. 1819 o rustifikaci části Světlíkova dvora v Hranicích pro zřízení výčepu Izáka S. (inv. č. 96, sign. 59 b), Protokol z 17. 5. 1822 o koupi domu Františka Wotky Izákem S. (inv. č. 99, sign. 59 f), ale také inv. č. 2349, sign. 674 – Obžaloba Izáka S. pro zaměstnávání křesťanů (1820) či inv. č. 2504, sig. 886 – Sesazení Izáka S. z úřadu židovského rychtáře pro podezření z kriminálních činů (1824) a následné vypovězení Izáka S. z Hranic (inv. č. 2572, sign. 975).

Rezső Zerkowitz (1878 Szeged – 1950 Budapešť), ředitel elektráren v Budapešti, v nacistickém období ukryt a zachráněn svými podřízenými. Bela Zerkowitz (1881 Szeged – 1948 Budapešť), v meziválečném období populární skladatel operet, ředitel budapeštských hudebních scén. Potomci rodu Judy Lobla Kohn-Zerkowitze dnes žijí především v USA.

VÁCLAV BEDNÁŘ

NÁLEZ KNIHOVNY MJR. DVORSKÉHO V DRAHOTUŠÍCH

V září 2008 jsem navštívil drahotušskou římskokatolickou faru v rámci svého pátrání po Gallašově stále nezvěstném tisku Sjezd bohův arkadských (1828). Bez úspěchu jsem prošel farní knihovnu, farář P. Radomír Šidleja mě však upozornil, že další knihy jsou na půdě. Gallašovský tisk se nenašel, ale množství knih umístěných v několika dřevěných bednách mě zaujalo. Převažovaly tituly z oblasti vojenství a vojenské pedagogiky, ale nechyběla ani beletrie, jazykové učebnice atd. Postupně jsem vydedukoval, že se jedná o torzo soukromé knihovny mjr. PhDr. Josefa Dvorského (1896–1955), který byl profesorem v Československé vojenské akademii v Hranicích. Po únoru 1948 byl z armády propuštěn a nový byt našel v budově drahotušské fary, kam se nastěhoval 29. prosince 1950 i se svou manželkou Karlou (1911–1983). Ve

Hrob manželů Dvorských na hranickém městském hřbitově, vpravo/154

farní kronice o něm najdeme několik zmínek, mimo jiné farář P. Josef Brhel zapsal: „Dne 18. října 1955 zemřel v nemocnici v Hranicích ve věku 66 let major ve výslužbě dr. Josef Dvorský, který se svou chotí Karlou, naší výpomocnou varhanicí, obývá ve farní budově 4 místnosti. Zemřelý za svého pobytu na faře byl činný badatelsky i literárně v dějinách zdejší farnosti, pořídil v tom směru několik tisíc excerpt a své bohaté zkušenosti z dob své působnosti jako profesora pedagogiky a knihovníka ve vojenské akademii v Hranicích uplatnil při založení zdejší farní knihovny.

Zanícen myšlenkou Katolické akce byl ochotným pomocníkem faráře v duchovní správě a jeho dobrým přítelem. Jeho život ukončila nenadále jeho vleklá srdeční choroba po předchozí mozkové mrtvici. Je pohřben na hřbitově v Hranicích. Bůh budiž jeho odměnou! Requiescat in pace!“

Ve snaze zachránit knihovnu jsem kontaktoval postupně Městské muzeum a galerii v Hranicích a Vědeckou knihovnu v Olomouci, skutečný zájem však projevil až Vojenský ústřední archiv a Vojenský historický ústav v Praze. Viz dále.

JIŘÍ J. K. NEBESKÝ

INFORMAČNÍ ZPRÁVA O PŘEVZETÍ KNIHOVNY MJR. DVORSKÉHO

V druhé polovině roku 2008 pan Nebeský oslovil Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv a Vojenský historický ústav Praha s nabídkou darování osobní pozůstalosti po majoru PhDr. Jaroslavu Dvorském.

Mjr. PhDr. Josef Dvorský (1896–1955)

První návštěvy Drahotuš, kde byly veškeré materiály uloženy, se zúčastnili 8. října 2008 zástupci dvou institucí: Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv (VÚA–VHA) a Vojenský historický ústav Praha (VHÚ), zjistili rozsah pozůstalosti a převzali prvních několik kusů knih (předpisy československé armády z doby první republiky – VÚA-VHA, obecná historiografie – VHÚ).

Druhé návštěvy, která proběhla 2. března 2009, se již zúčastnili jen zástupci VHÚ. Účelem cesty byla selekce materiálů, jež měly být předány výše uvedeným institucím. Tři pracovníci VHÚ Praha strávili celých 7 hodin přebíráním rozsáhlé knihovny J. Dvorského, která zdaleka neobsahovala jen monografie a časopisy zaměřené na dějiny vojenství, ale z velké části též témata politologická, pedagogicko-didaktická, lingvistická, náboženská a filosofická. V každém případě se jednalo o knihovnu nanejvýš dobře vedenou a profilovanou s ohledem na zájmy dr. Dvorského.

Poslední návštěva pak proběhla se čtrnáctidenním odstupem a byla vykonána automobilem Avia, který zajistil dostatečný prostor pro transport všech materiálů, jež byly naskládány v osmi kartónových přepravkách od banánů a ve dvou vojenských kufrech.

Pozůstalost však neobsahovala jen knihovnu majora Dvorského, ale i část jeho osobních věcí. Jednalo se například o dva výše uvedené vojenské kufry, několik zarámovaných fotografií rodinného charakteru či o formuláře a seznamy pocházející z knihovny Vojenské akademie v Hranicích.

Z osobní knihovny patří k nejzajímavějším kusům kupříkladu různá provedení jeho vlastních vojensko-osvětových prací:

- DVORSKÝ, Josef. *Český apoštolet generál Fr. J. hr. Kinský, pedagog filantropismu*. Hranice nad Bečvou : Dvorský, 1931. 200 s.

• DVORSKÝ, Josef. *Naše vojsko a československý důstojník v projevech T. G. Masaryka*. I.–II. 58 díl. Hranice nad Bečvou : nákladem vlastním, [1933]. 146, [V] s.; VI obr. příl.

Mimořádný badatelský potenciál má bohatá kolekce odborných literárních prací zahraniční produkce, kterou tvoří vesměs německé, rakouské, francouzské, ale také italské studie zabývající se fenoménem důstojnictva – jeho rolí a posláním ve společenském systému evropských zemí. Jak z rozsahu a skladby knihovny vyplynulo, dr. Dvorský jakožto profesor Vojenské akademie skutečně pečlivě a systematicky sledoval veškeré trendy ve výchově a výcviku důstojnických kádrů.

Pozůstalost po majoru PhDr. Dvorském významně obohatila fondy Referátu historických fondů Knihovny VHÚ Praha. Vojenský historický ústav pak naopak zajistí dlouhodobé bezpečné uložení památek na tohoto významného československého důstojníka a pedagoga, stejně jako jejich zpřístupnění široké odborné veřejnosti.

ZDENĚK MUNZAR – TOMÁŠ KYKAL

ZEMŘEL IVAN KRŠKA

PhDr. Ivan Krška se narodil v Hranicích 24. července 1932, vzápětí se rodina odstěhovala do Brna, kde absolvoval gymnázium a univerzitu (obor archivnictví – dějepis). Poté pracoval v Zemědělsko-lesnickém archivu v Bučovicích a Státním archivu v Brně. V roce 1959 se stal archivářem Okresního národního výboru v Hranicích, který však byl hned následujícího roku v souvislosti se správní reformou zrušen a Dr. Krška se stal zaměstnancem Okresního archivu Přerov, kde vedl pracoviště v Potštátě a v Lipníku. Do důchodu odešel v roce 1992. Žil v Potštátě, zemřel v hranické nemocnici 15. února 2009.

Jeho první publikované texty patří do oboru diplomatiky, později se věnoval především regionálním dějinám. Nejrozsáhlejší publikovanou prací byla studie *Archiv města Lipníka nad Bečvou* (Sborník archivních prací 1991). Nejvíce textů věnoval historii Lipníka a Potštátu. Pro dějiny Hranicka uveďme několik článků publikovaných ve Zpravodaji města Hranic a lánzí Teplíc n. B.:

K první stávce dělnictva v Hranicích, ZMHLT 1977, květen, s. 4–6 • Hraničtí soukeníci v roce 1835, ZMHLT 1983, březen, s. 6–8 • K 50. výročí mauzolea na hřbitově v Hranicích, ZMHLT 1987, listopad, s. 10–11 • Hranice a T. G. Masaryk, ZMHLT 1990, červen, s. 2–3. A zejména studii: *Okresní národní výbor Hranice 1945–1960*, II. severomoravské archivní sympozium – Odborná sdělení. Opava 1986, s. 453–495.

Jako archivář uspořádal a inventářem opatřil řadu významných fondů, pro Hranicko zejm.: *Okresní úřad Hranice (1876–1945)* – katalog prezidiálních spisů, *Archiv města Drahotuše (1480–1945)*, *Právovářecné měšťanstvo Drahotuše (1629–1940)*, *Archiv města Hranic (1554–1945)*, *Městský národní výbor v Hranicích (1945–1967)*, *Okresní národní výbor v Hranicích (1945–1960)*, *Farní úřad Hranice (1656–1945)*, *Právovářecné měšťanstvo Hranice (1629–1867)* a mnoho dalších.

Pozornost si zaslouží také jeho práce na nedokončeném projektu dějin Hranic, který se zrodil v roce 1967. Úkolem dr. Kršky bylo zpracování dějin města v letech 1850–1918. Práce zůstala v rukopise. Jedná se o zhruba 60 stran textu, dnes už ovšem antikvovaných postupným zpřístupňováním dalších archivních fondů.

Jiří J. K. NEBESKÝ